

CƏMALƏ TALİBOVA

Magistrant

MÜSTƏQİLLİYİN İLK İLLƏRİNDƏ AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASININ MƏRKƏZİ ELMİ KİTABXANASININ ELMİ-TƏDQIQAT FƏALİYYƏTİ

Respublikamızın XX əsrdə ikinci dəfə öz müstəqilliyini və suverenliyini elan etməsi xalqımızın taleyində böyük tarixi iz buraxmışdır. Belə ki, müstəqillik şəraitində əldə edilən imkanlar ölkəmizin sosial-iqtisadi tərəqqisi, mədəni-mənəvi və elmi potensialının güclənməsi üçün yeni imkanlar açmışdır.

1991-cı ildə Sovetlər Birliyinin dağılması məhz demokratik cəmiyyət quruculuğunun başlanğıcı olan yeni-müstəqil Azərbaycan Respublikasının yaranmasına səbəb olmuşdur. Həmin dövrdə artıq yeni ictimai quruluş yarandı ki, bu quruluş da ölkə həyatının bütün sahələrində özünü göstərdi. Əsrin əvvəllərində xalqımızın qazandığı sərvətlərdən biri olan, eyni zamanda elm və mədəniyyət tariximizdə yeni başlanğıc yaradan, millətimizin qürur, fərəh duyğusunun səbəbi, elm və mədəniyyət ocağı olan Milli Elmlər Akademiyası indiki dövrdə də hüquqi dövlət və bazar iqtisadiyyatı cəmiyyəti yolunda addımlayan müstəqil, demokratik Azərbaycan Respublikasının əsas aparıcı elm mərkəzidir.

Elmin varlığını, inkişafını təmin edən ən mühüm amillərdən biri onun sənəd-İnformasiya sərvətidir. Müasir dövrdə hər bir cəmiyyətin elminin səviyyəsini xarakterizə edən əsas göstəricilərdən biri onun İnformasiya ehtiyatları və bu İnformasiyanı toplayıb mühafizə edən kitabxanalardır. Kitabxanalar İnformasiya materiallarının toplanıb mühafizə edildiyi, elm, İnformasiya mərkəzi kimi cəmiyyətin formalaşmasında özünəməxsus yeri olan müəssisədir.

Milli Elmlər Akademiyasının fəaliyyətinin uğuru olan çoxsahəli kitabxana şəbəkəsi və burada toplanan İnformasiya sərvətləri sayəsində Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanası Azərbaycan elminin qızıl fondunu təşkil edir. Əsrin əvvəllərində yaranan bu kitabxananın əsas vəzifəsi alim və mütəxəssislərə kitabxana-bibliografya xidməti gösərməkdir. MEK respublikamızın ən böyük kitab

fonduna və oxucu sayına malik olan kitabxanalarından biridir. Tarixən kitabxanaların əsas funksiyası elmi İnformasiya sərvətlərini gələcək nəsillərə çatdırmaq, elmi kadrların yetişdirilməsi olmuşdur. Belə kitabxanalardan olan Mərkəzi Elmi Kitabxananın qarşısında müstəqilliyin ilk illərində bir sıra vəzifələr qoyulmuşdu. Oxuculara kitabxana xidmətini yeni forma və üsullar əsasında qurmaq; kitabxana işini demokratikləşdirmək; kitabxana işinin İnformasiyalaşdırılması; kitabxananın maddi-texniki bazasını möhkəmləndirmək, ən əsası isə kitabxana işinin dünya standartları səviyyəsində qurmaq və s. kimi işlərin həyata keçirilməsi qarşıda duran əsas iş idi. Lakin müstəqilliyin ilk illərində ölkənin siyasi həyatında baş verən çətinliklər kitabxananın işinə də öz mənfi təsirini göstərmişdir. Belə ki, həmin dövrdə kitabxananın maddi-texniki bazası zəifləmiş, kitab fondunun komplektləşdirilməsi işində ciddi problemlər meydana çıxmış, beynəlxalq əlaqələr pozulmuş, kitabxananın maliyyələşdirilməsi ciddi çətinliklərlə üzləşmişdir ki, bütün bunlar da oxuculara xidmət işini ləngidirdi.

Bu çətin dövrdə həm respublikamızın, həm də onun inkişafında özünəməxsus rolu olan kitabxanalarımızın həyatında yeni bir dövr başlandı. Bu dünya şöhrətli siyasətçi, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin prezident seçilməsi ilə bağlı olmuşdur. Uzaqgörən siyasətçi olan rəhbərin iti zəkası sayəsində respublikamızın ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, mənəvi-mədəni həyatının bütün sahələrində nailiyyətlər əldə edildi..

1993-cü ildə xalqın tələbi ilə ölkə prezidenti kimi hakimiyyətə gələn Heydər Əliyev yenidən bütün qüvvəsi ilə ölkənin rifahını yüksəltmək üçün çalışmışdır. Ölkənin demokratikliyini, müstəqilliyini təsdiqləmək üçün ilk demokratik Konstitusiya qəbul edilmişdir ki, burada 40-cı və 50-ci maddələrdə xalqın İnformasiya azadlığı xüsusi vurğulanmışdır. Ölkənin milli mədəniyyətinin tərkib hissəsi olan kitabxanalara yüksək qiymət verdiyi prezidentin M.F.Axundov adına Milli Kitabxanada kitabxanalar haqqında söylədiyi sözlərdə də təsdiqlənmişdir. “Kitabxana xalq, millət üçün, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mənəviyyat, bilik, zəka mənbəyidir. Ona görə də kitabxanaya daimi hörmət xalqımızın mədəniyyətini nümayiş etdirən amillərdən biridir” ifadəsi ilə prezident H.Əliyev kitabın və kitabxanaların

həmiyyətini və onları daim diqqət mərkəzində saxladığını sübut etmişdir.
(8)

Azərbaycan Elmlər Akademiyası və onun kitabxanası üçün görülən tədbirlər də bunu bir daha təsdiqləmişdir. Baxmayaraq ki, həmin dövrdə Akademiyanın bağlanmaq təhlükəsi vardı. Ulu öndərin ölkənin siyasi, iqtisadi və mədəni həyatında reallaşdırdığı tədbirlər nəticəsində Akademiya ilə yanaşı, kitabxananın işində də canlanma baş verdi. Ən əsası kitabxananın maliyyələşdirilməsi, onun beynəlxalq əlaqələrinin genişləndirilməsi, maddi-texniki bazanın möhkəmləndirilməsi, oxuculara xidmət işinin yaxşılaşdırılması kimi tədbirlər tam qanədici olmasa da, kitabxananın həyatında olan durğunluğa son qoydu və gələcək perspektivlər üçün zəmin yaratdı. Müstəqillik illərində eyni zamanda kitabxana öz fondunun komplektləşməsi ilə yanaşı elmi-tədqiqat institutlarının kitabxanalarının komplektləşdirilməsi işinə böyük qayğı göstərmiş, kitabxana fondlarını dinamik, oxucu tələblərinə cavab vermək durumunda saxlamağa müvəffəq olmuşdur.

Azərbaycan MEA-nın MEK-sı 27 tədqiqat Institutunun kitabxanasına metodik rəhbərlik edir. Çünki, AMEA-nın MEK-sı elə yarandığı vaxtdan onun əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri də elmi-tədqiqat işləri olmuşdur. Bütün çətinliklərə baxmayaraq Elmi kitabxana 1990-cı illərdə də planlı şəkildə bir sıra tədqiqat işlərinə başlamışdır:

MEK-nin hazırladığı biblioqrafik göstəricilərin istifadəsinin effektivliyinin öyrənilməsi; Kitabxananın soraq-biblioqrafiya aparatının (kataloq və kartotekaların) oxucular tərəfindən istifadəsinin effektivliyinin öyrənilməsi; MEK-nin təşkil etdiyi kitab sərgilərinin istifadəsinin effektivliyinin öyrənilməsi və s. elmi-tədqiqat işləri həyata keçirilmişdi. Kitabxana-biblioqrafiya, elmi-tədqiqat və elmi-metodiki işlər sahəsində araşdırmaların nəticələri professional mətbuat səhifələrində və Kitabxananın 4-cü buraxılışda nəşr etdiyi "Elmi əsərlər"də dərc edilmişdir. (1)

Baxmayaraq ki, 90-cı illərin əvvəllərində Azərbaycan EA-sı maliyyə çətinliyi ilə üzləşdiyindən, elmi işçilərinin bir hissəsini itirmiş, elmi-tədqiqat işlərinin aparılmasında böyük çətinliklərlə üzləşmişdi, yenə də sonrakı illərdə öz iş fəaliyyətini davam etdirmişdir.

1991-ci ildə kitabxananın elmi əməkdaşlarına, akademiklərə, Prezidiumun üzvlərinə, kitabxana tərəfindən sifariş olunmuş "Xarici

dövri nəşrlərin kataloqu” (Təbii elmlər seriyası) hazırlanmışdı. Kitabxananın əməkdaşları tərəfindən araşdırılan elmi-tədqiqat problemlərinin analiz planı göstərir ki, kitabxananın elmi-texniki İnformasiya şöbəsi 21 elmi-tədqiqat institutunu araşdırılan 265-dən çox elmi problemlərlə bağlı İnformasiya ilə təmin etmişdi.(2)

Eyni zamanda 30 sərgi təşkil olunmuşdu ki, onlardan 10-u EA-nın problemləri ilə bağlıydı. Bunların içərisində “ETT-nin sürətlənməsində elmin rolu”, “Azərbaycan ekologiyasının problemləri”, “Xəzərin problemləri: enerji, ekologiya, iqtisadiyyat” və s.başlıqlar altında sərgilər təşkil olunmuşdu. Həmin ildə eyni zamanda alimlərin, elmi-tədqiqat institutlarının əməkdaşlarının, o cümlədən müxtəlif elmi mərkəzlərin əməkdaşlarının İnformasiya tələbatları kitabxana tərəfindən ciddi şəkildə ödənilmişdi. Ümumiyyətlə, MEK-da elmi-tədqiqat işi bütün şöbələr tərəfindən həyata keçirilir. Uzun illər MEK-nın elmi-tədqiqat işinin başlıca mövzusu “Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanasında əməyin elmi təşkili” olmuşdur. Məhz həmin il kitabxananın elmi-metodiki fəaliyyəti Azərbaycan daxilində Mərkəzi Elmi Kitabxananın filiallarına və digər elmi mərkəzlərə köməkliklərin göstərilməsinə istiqamətlənmişdir.

1993-cü ildə kitabxanada Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Elmi-Tədqiqat İnstitutları nəzdindəki elmi-texniki İnformasiya şöbəsinin əməkdaşlarına 6 seminar keçirilmişdi. (3) Seminarlarda elmi-tədqiqat işlərinin rəhbərlərinin və onların bilavasitə əsas iştirakçılarının İnformasiya ilə təmin edilməsinin vacibliyi qeyd edilmişdir. Eyni zamanda ETI-in strukturunun dəyişməsi ilə əlaqədar olaraq elmi-tədqiqat işlərinin mövzularının dəqiqləşdirilməsinə, bu sahədə alim və mütəxəssislərin sorğu dairələrinin diqqət mərkəzində saxlanmasına xüsusi nəzarət edilmişdir.

Kitabxana işinin elmi əsaslarla qurulması məsələsinin həlli həmişə bu sahədə elmi-tədqiqat və elmi-metodiki işlərin inkişafına təkan verir. Kitabxananın elmi fəaliyyətinin məzmunu və istiqaməti, respublikada kitabxana-biblioqrafiya işinin inkişafının səviyyəsi respublikada böyük kitabxanalardan biri olan MEK-ın özünün inkişaf ehtiyatlarının istiqaməti ilə müəyyən edilmişdir. Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya sahəsində bütün elmi-tədqiqat işlərinə respublikada Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyi nəzdindəki elmi-tədqiqat komissiyası rəhbərlik edir.

Elmlər Akademiyasının MEK-da əhəmiyyətli dərəcədə elmi-tədqiqat işləri aparılır və bu işlərin nəticələrinin gündəlik işə tətbiqi mövzu seçilərkən müəyyənləşdirilir. Kitabxananın elmi-tədqiqat işlərində bütövlükdə işin keyfiyyətinə müsbət təsir göstərən istər metodiki, istərsə də təşkilati məsələlərə böyük yer verilir.

MEK-nın bütün şöbələrinin gördüyü işlərin keyfiyyətini artırmaq məqsədilə daim tədqiqat işi aparılır və bu tədqiqatların nəticələri elmi məqalə halında çapa hazırlanır. Bu baxımdan həmin il kitabxananın Elmi-Metodik Şurasında müzakirə edilmiş bir sıra məsələlər şöbələrdə aparılan tədqiqatların nəticələri belə əks olunmuşdur: “KAA-ın yeni şəraitdə təkmilləşməsi”, “Azərbaycan və rus dillərində MEK-ya daxil olan kitablar” bibliografik İnformasiya bülleteninə istifadəsinin effektivliyi; “Azərbaycan xarici mətbuatda kartotekasının və göstəricisinin tərtib edilməsi təcrübəsindən”, “Oxucu borcları ilə mübarizə tədbirləri” haqqında Azərbaycan Elmlər Akademiyasının MEK-nın əməkdaşlarının müxtəlif məqalələr məcmuəsi və dövrü mətbuatda nəşr edilmiş məqalələrin toplanıb küll halında yenidən çapı .(3) Lakin məhz həmin dövrdə respublikadakı çətin vəziyyətlə bağlı olaraq institutlar özünümaliyyələşdirmə üsuluna keçir və ölkədəki hadisələrlə əlaqədar kitabxananın bütün sahələlərində iş prosesləri azalırdı. Belə ki , maddi vəsaitin olmaması səbəbindən məqalələr toplusu və eyni zamanda kitabxanaya alınan ədəbiyyatları tanımaq məqsədilə kitabxana tərəfindən ildə 4 dəfə buraxılan “Kitabxanaşünaslıq və bibliografiyaya aid yeni kitablar” adlı bülletenin çapı 1993-cü ildən dayandırılmışdı.

Baxmayaraq ki, kitabxanada ilk elmi-tədqiqat işi 70-ci illərdə “Azərbaycan Elmlər Akademiyasının kitabxanalarının fondlarından istifadə səmərəliliyi və onların kompleks elmlər üzrə oxucuların İnformasiya sorgularına uyğunluğu” mövzusunda işlənmişdir, sonrakı illər alim və mütəxəssislərə göstərilən kitabxana-bibliografiya xidmətinin yaxşılaşdırılması məqsədilə kataloq və kartotekaların, ədəbiyyat fondlarının, həmçinin kitabxana tərəfindən nəşr edilmiş bibliografik göstəricilərin istifadə səmərəliliyinin öyrənilməsi elmi-tədqiqatların əsas istiqaməti olmuşdur.

Müstəqilliyin ilk illərində- 1992-ci ildə MEK-da bütün şöbələrin aktiv surətdə iştirakı ilə yeni elmi-tədqiqat işi aparılmışdır ki, bu

tədqiqatın nəticəsində “Azərbaycan Elmlər Akademiyasının MEK-da əsas iş proseslərinin vaxt norması” adlı toplu nəşr edilmişdir. (9)

Sonrakı illərdə MEK-na Akademiyanın akademiklərinə, müxbir üzvlərinə bibliografik İnformasiyalar, elmi-tədqiqat işlərinin mövzuları üzrə məlumat nəşrləri və s. təqdim edilmişdir. Məhz bu illərdə 1994-cü ildə məlumat işində yeni təsərrüfat mexanizminin tətbiqi üçün ilkin addımlar atılmış, MEK Azərbaycan EA-nın elmi-tədqiqat idarələri ilə 5 müqavilə bağlamışdır. Bu müqavilələr tərəflərin qarşılıqlı marağı prinsipi ilə bağlanmışdı.

Bu il eyni zamanda “Azərbaycan EA-nın MEK-sı şəbəkəsində əməyin elmi təşkili” mövzusunda çoxaspektli iş başa çatdırılmışdır. Sonrakı il bu işin davamı kimi olan “Azərbaycan EA-sı MEK-dakı işin əsas proseslərinin istehsal və vaxt normaları” adlı texnologi kartoteka redaktə edilib kitabxana əməkdaşlarının istifadəsinə verilmişdi. Həmin il həm də kitabxananın Elmi-Metodik Şurasında müzakirə edilmiş bir sıra işlərin nəticələri “MEK daxil olan xarici curnalların toplu sistemli kataloqunun təşkili”, “Əlifba kataloqunda əlavə qeydlərin məhdudlaşdırılması yolları”, “Elmi bibliografiya şöbəsinin hazırladığı göstəricilərin vəziyyəti”, “Azərbaycan EA MEK-da biologiya təmayüllü alimlərə müqavilə ilə və müqaviləsiz bibliografik İnformasiya xidməti”, “Oxucu borcları ilə mübarizədə qarşıya çıxan problemlər və onların həlli yolları” və s. elmi-tədqiqat işinin bir qolunu təşkil etmişdir. (4)

Bütün bunlarla yanaşı, kitabxananın işini təhlil edərkən yeni təsərrüfatçılıq şəraitində vəziyyətin yaxşılaşması haqqında nəticə çıxarmaq olmazdı. Çünki respublikada iqtisadi sabitliyin olmaması və mürəkkibliyi buna mühüm təsir göstərir. Eyni zamanda kitab məhsullarına, kağıza olan qiymətlərin artması, abunə xərclərinin artması, poçt məsrəfləri, cildləmə materialları və başqa faktorlar kitabxana işinə mənfi təsir göstərirdi.

Kitabxananın arxiv sənədlərinə nəzər saldıqda, 1995-ci ilin hesabatlarından məlum olur ki, EA-nın MEK-sı və onun bütün şəbəkəsinin fəaliyyətinin əsas istiqaməti ETI-da aparılan elmi axtarışların artıq təşəkkül tapmış İnformasiya təminatı sisteminin daha da təkmilləşdirilməsinə yönəldilmişdi.

80 illik fəaliyyət dövrü keçən Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanası bu dövr ərzində ölkənin ən iri kitabxana -

İnformasiya müəssisələrindən birinə çevrilərək elmin inkişafında, elmi kadrların yetişdirilməsində əvəzsiz rol oynamışdır. Azərbaycan EA sistemində əsas struktur vahidlərindən olan MEK Elmlər Akademiyası sistemində və digər elmi müəssisələrdə aparılan elmi-tədqiqatların analitik-İnformasiya təminatı, kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq, kitabşünaslıq, kitabxana fondlarının konservasiyası və bərpası, kitabxana-biblioqrafiya proseslərinin avtomatlaşdırılması, müasir İnformasiya texnologiyalarının istifadəsi və tətbiqi sahələrində fəaliyyət göstərən elmi müəssisədir. MEK Elmlər Akademiyası sisteminin baş kitabxanası olub, Akademiyanın elmi-tədqiqat müəssisələrinin kitabxanaları ilə əlaqələndirilmiş şəkildə oxuculara kitabxana-biblioqrafiya və İnformasiya xidməti göstərən universal elmi kitabxanadır.

Elmi kitabxananın 11 şöbəsi var. Bu şöbələrin hər biri özünəməxsus elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olur ki, bu da ümumi kitabxananın elmi-tədqiqat fəaliyyətini tamamlamış olur. Müstəqilliyin ilk beşilliyində kitabxananın şöbələrinin iş fəallığını öyrənmək üçün kitabxanaşünaslıq şöbəsinin illik hesabatlarına nəzər yetirilmişdir.

Cəmiyyətin bütün sahələrində baş verən yenidənqurma proseslərinin sürətlə inkişafı kitabxanaların da fəaliyyətinə müsbət təsir göstərir, onu öz fəaliyyətini günün tələblərinə uyğun qurmağa vadar edir. Əlbəttə, bütün kitabxananın fəaliyyətinə təsir göstərən hadisələr kitabxanaşünaslıq şöbəsindən də yan keçməmişdir.

Şöbə 1990-cı ildən əsas işlərini üç istiqamətdə aparmışdır:

1. Elmi-tədqiqat işləri
2. Elmi- metodik işlər
3. Şöbənin nəzdində kiçik həcmli kitabxana funksiyalarını yerinə yetirən kitabxanaşünaslıq kabinetinin işləri. (5)

Məhz həmin ildə kitabxanaşünaslıq şöbəsində aşağıdakı elmi-tədqiqat işləri həyata keçirilmişdir.

MEK-nın fəaliyyətində istiqamətverici, rəhbər rol oynayan metodiki sənədlər, şöbələr haqqında əsasnamələr, şöbələrin iş fəaliyyətini müəyyənləşdirən təlimatlar, kitabxana əməkdaşlarının tutduğu vəzifəyə uyğun görməli olduğu iş prosesləri haqqında ixtisas xasiyyətnaməsi və s. toplanmış, redaktə edilmiş və vahid kitab halında nəşr edilməsi üçün son dəfə olaraq makinada çap edilməyə verilmişdir.

Qısa olaraq kitabxananın XII beşillikdə hansı elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olduğunu öyrənmək üçün də Kitabxanaşünaslıq şöbəsinin hesabatlarına nəzər yetirilmişdir.

1985-1990-cı ilin perspektiv planında aşağıdakı işlər nəzərdə tutulmuşdur:

1. Azərbaycan Elmlər Akademiyası Mərkəzi Elmi Kitabxanasının bələdçisinin hazırlanması;

2. Azərbaycan EA MEK-nın fəaliyyətini tənzim edən metodiki sənədlərin toplanıb kitab halında çapa hazırlanması;

3. “Kitabxana-bibliografiya və məlumat işi məsələləri” adlı məqalələr məcmuəsinin ikinci buraxılışının nəşri;

4. 1984-cü ildən başlanmış “Azərbaycan Elmlər Akademiyası Mərkəzi Elmi Kitabxanasında əməyin elmi təşkili” adlı kompleks elmi-tədqiqat işinin davam etdirilməsi;

5. Elmlər Akademiyası İnformasiya-kitabxana şurasının nəzdində nəşr edilən məqalələr məcmuəsində MEK əməkdaşlarının məqalələrinin çapı;

6. Elmlər Akademiyasının təşkil etdiyi seminar konfrans və iclaslarda MEK əməkdaşlarının çıxışı.

Bütün bu qeyd olunan işlər beşillik plan üzrə nəzərdə tutulmuş və elmi-tədqiqat işləri yerinə yetirilmişdir.

Tədqiqat işləri ilə yanaşı, şöbə müəyyən metodiki matereallar da tərtib etmişdir ki, bunlardan:

- MEK-nın əməkdaşları üçün daxili əmək qaydaları;
- Surətçıxarma şöbəsi haqqında əsasnamə;
- Kitabxanaşünaslıq şöbəsi haqqında əsasnamə;
- Azərbaycan EA MEK-nın elmi-tədqiqat institutları nəzdindəki filiallarından istifadə qaydaları;
- Elmi-tədqiqatların nəticələrinin təcrübədə tətbiq edilməsi;
- Əməyin elmi təşkili üzrə komissiya haqqında əsasnamə və s.

1991-ci ildə şöbədə Azərbaycan EA MEK-da elmi-tədqiqat işlərinin istiqamətləri barədə məsələ müzakirə edilmişdir. Müzakirə nəticəsində aydın olmuşdur ki, “Əməyin elmi təşkili üzrə” elmi-tədqiqat işi bu il tam surətdə ümumiləşdirilməli idi. Yalnız 1992-ci ildə bu iş kitab halında öz həllini tapmalı idi.

Həmin dövrdə ölkədə baş verən siyasi və iqtisadi dəyişikliklər bütün sahələrdə olduğu kimi kitabxanaların da fəaliyyətinə təsir göstərmiş, onları öz işini dövrün tələblərinə uyğun qurmağa yönəlmişdir. Bununla əlaqədar olaraq elmi-tədqiqat institutlarının iş planlarında öz əksini tapmışdır. Belə ki, elmi-tədqiqat mövzularının dəyişilməsi, yeni elmi-tədqiqat işlərinin planlaşdırılması kitabxananın bütün iş proseslərini bu istiqamətə yönəlmişdir. 1992-ci il də kitabxananın və şöbənin qarşısında duran əsas plan “Azərbaycan EA MEK-na sistemində əməyin elmi təşkili ” rus dilində çap edilən kitabların Azərbaycan dilinə tərcümə edilməsi, eyni zamanda bu kompleks tədqiqat işinin davamı - toplanan statistik məlumatların analizi, hər şöbədə görülən iş növlərinin tipik siyahısının tərtibi, norma çərçivəsinə daxil olmayan iş növlərinin ayırd edilməsi, hər şöbənin iş prosesi üçün qərar və təkliflərin hazırlanması kimi sənədlər yenidən tərtib edilərək dövrün tələbləri səviyyəsində tərtib edilmişdir.

1992-93-cü illərdə ölkədə baş verən siyasi və iqtisadi dəyişikliklər kitabxanaların fəaliyyətinə öz təsirini göstərirdi. Məhz 1992-ci ilin yanvarın 1-dən MEK-ın filialları Mərkəzi Elmi Kitabxanaların kitabxanalar şəbəkəsinə çevrilmişdir və nəzdində olduqları elmi-tədqiqat institutlarının mövzularının dəyişilməsi kitabxananın bütün iş planlarında öz əksini tapmışdır.

Maliyyə çətinliklərinə baxmayaraq, kitabxana tədqiqat işlərini davam etdirirdi. Belə ki, 1992-ci ildə əməyin elmi təşkili üzrə işin davamı olan “Normalar” kitabı hazırlanmış, ruscadan tərcümə edilib redaktə edilmiş və çapdan çıxmışdır. (6) 1992-ci il eyni zamanda müəyyən məqalələr redaktə edilmişdir ki, bu da tədqiqat işinin əsas tərkib hissələrindəndir:

· Rolğ nauçno-issledovatelğskoy rabotı v deätelğnosti ÜNB AN Azerbaydjana.

· Iz opıta rabotı po komplektovaniö QOST-ov i vnedreniö standartov v ÜNB i ee filialov.

· K voprosu gffektivnosti metodiçeskoqo rukovodstva ÜNB deätelğnosti ee bibliotek - filialov pri NIU AN Azerbaydjana.

· Azərbaycan EA MEK-nın “Alimlər evi” oxu zalında oxuculara bibliografik xidmət.

· Azərbaycan EA MEK-nın bələdçisi-kiçik həcmli yeni bələdçi tərtib edilmişdir.

· Azərbaycan EA MEK-nın kitabxanalar şəbəkəsi haqqında əsasnamə tərtib edilmişdir.

Fəaliyyətdə olduğu dövr ərzində MEK tərəfindən geniş metodiki iş aparılmış, elmi-tədqiqat idarələri nəzdində kitabxananın ədəbiyyatla kompleksləşdirilməsinin ədəbiyyatın işlənməsi və sistemləşdirilməsi prosesinin metodika və texnikasının elmi əsaslarının təşkil olunması, biblioqrafiya və məlumat işinin aparılmasının prinsipləri nizamlanmışdır.

1993-cü ildə Məlumat-biblioqrafiya xidmətinin effektivliyinin öyrənilməsi üzrə böyük iş aparılmışdır. Məlumdur ki, elmi-tədqiqatların effektivliyinin yüksəldilməsinin mühüm şərti tədqiqatçıların elmi-məlumatla operativ təminatıdır.

Kitabxananın elmi-tədqiqat işində metodiki və təşkilati məsələlərə də xüsusi diqqət yetirilmişdir ki, bu da bütünlüklə kitabxananın işinin keyfiyyətinə və effektivliyinin yüksəldilməsinə zəmin yaradır.

MEK Elmlər Akademiyasının elmi-tədqiqat idarələri ilə könüllü olaraq qarşılıqlı maraq əsasında müəyyən sayda müqavilələr bağlayırdı. 1994-cü ildə də belə tip 5 müqavilə bağlanmışdı.(7) Bu müqavilənin əsas məqsədi alimlərə məlumat xidməti dairəsinin genişləndirilməsi zərurəti yaratmaq olmuşdu.

Ədəbiyyatın seçilib paylanması Azərbaycan EA işçilərinə xidmət yollarının əlverişli formalarından biridir. Bu sistem daim oxucularla əks-əlaqə yaradır, bu zaman abonent hər bir biblioqrafik məlumatlara öz rəyini bildirmək imkanı əldə edir. Oxuculara xidmətin forma metodlarının təkmilləşdirilməsi məsələləri, biblioqrafik vəsaitlərin mövzu dairəsinin genişləndirilməsi Azərbaycan Milli EA MEK -nın daima diqqət mərkəzində olmuşdur.

1993-94-cü illərdə artıq uzun zaman davam edən “ Azərbaycan Elmlər Akademiyası Mərkəzi Elmi Kitabxanasındakı işin əsas proseslərinin istehsal və vaxt normaları” adlı texnologici kartoteka redaktə edilmiş və kitabxana əməkdaşlarının istifadəsinə verilmişdir (7).

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan EA MEK-nın 1990-cı il hesabatı . - s 30

2. Azərbaycan EA MEK-nın 1991-ci il hesabatı . - s 26

3. Azərbaycan EA MEK-nın 1993-cü il hesabatı . - s 22

4. *Azərbaycan EA MEK -nin 1994 -cü il hesabatı .- s 28*
5. *Azərbaycan EA MEK-nin Kitabxanaşünaslıq şöbəsinin 1990-cı il hesabatı .- s 4*
6. *Azərbaycan EA MEK -nin Kitabxanaşünaslıq şöbəsinin 1992-ci il hesabatı .- s 6*
7. *Azərbaycan EA MEK -nin Kitabxanaşünaslıq şöbəsinin 1994-cü il hesabatı .- s. 3*
8. *Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H. Əliyevin çıxışı // Azərbaycan qəzeti , 6 iyun, 1995-ci il*
9. *Əliyeva-Kəngərli A., Hüseynova F. Azərbaycan MEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında elmi-tədqiqat işləri; inkişaf tarixi, müasir vəziyyəti və perspektivləri /Elmi əsərlər V buraxılış .-2004 .-s 18-26*
10. *Xələfov A.A. Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin nailiyyətləri // Azərbaycanca kitabxana işi (Elmi əsərlər mövzu toplusu).-B.:BDU, 1991.-s 16-17*

Джамала Талыбова
***Научно-исследовательская деятельность Центральной
Научной Библиотеки Академии Наук Азербайджанской Республики
начальные годы независимости***

РЕЗЮМЕ

В статье было рассмотрено научно-исследовательские работы, проведенные в институтах Академии Наук Азербайджана и в Центральной Научной Библиотеке. Также было рассмотрено оперативно-информационная служба в библиотеках. Было раскрыто ряд факторов, в том числе, изучение эффективности пользования читателей каталогами и картотеками поискового библиографического аппарата библиотеки, суть работ проводимых научно-исследовательских и научно-методических областях.

Jamala Talibova

***Scientific research activity of the central science library of science
academy of Azerbaijan republic's first years of independence***

RESUME

In this article there was considered the scientific-researches which have been carried out at the institutes of Azerbaijan Science Academy and

at the Central Science Library. Also there was learned the operative-information service at libraries. It was discovered number of the factors, including the study of efficiency of the catalogues and cards files of library's bibliographic device usage by readers, the real issue carried out at scientific-research and at the scientific-methodical sphere.

